

Z Archiwum Muzeów w Chełmnie nad Nerem i w Żabikowie

Violetta Rasińska

nauczyciel historii w V Liceum Ogólnokształcącym im. Kludyny Potockiej w Poznaniu

Temat zajęć: **Dzień w Kraju Warty**

Spis treści

Poziom edukacyjny	3
Czas trwania zajęć	3
Odniesienie do podstawy programowej	3
Cele edukacyjne	3
ogólne	3
szczegółowe	3
Metody dydaktyczne	4
Środki dydaktyczne	4
teksty źródłowe	4
Przebieg zajęć	5
I. Wprowadzenie	5
II. Rozwinięcie	5
III. Podsumowanie	6
Zadanie domowe	6
Uwagi do realizacji	6
Pytania do tekstów źródłowych	7
Tekst źródłowy nr 2	7
Tekst źródłowy nr 4	7
Tekst źródłowy nr 5	7
Tekst źródłowy nr 6	8
Tekst źródłowy nr 7	8
Tekst źródłowy nr 10	8
Tekst źródłowy nr 13	8
Tekst źródłowy nr 23	9

Poziom edukacyjny

szkoła ponadpodstawowa, historia (poziom podstawowy)

Czas trwania zajęć

45 minut

Odniesienie do podstawy programowej

Historia

XXXIII. Druga wojna światowa i jej etapy. Uczeń

2) charakteryzuje politykę Niemiec na terenach okupowanej Europy; przedstawia zagładę Żydów oraz Romów i eksterminację innych narodów; zna przykłady bohaterstwa Polaków ratujących Żydów z Holokaustu.

XXXIV. Polska pod okupacją niemiecką i sowiecką. Uczeń

porównuje założenia i metody polityki niemieckiej i sowieckiej w okupowanej Polsce.

Cele edukacyjne

ogólne

- wyciąganie wniosków oraz formułowanie oceny i opinii;
- sytuowanie faktów, zjawisk i procesów historycznych w przestrzeni;
- tworzenie różnych form opisu zjawisk i procesów historycznych (z zachowaniem poprawności językowej);
- rozwijanie zdolności efektywnej pracy w grupie.

szczegółowe

uczeń

- potrafi wymienić cele polityki niemieckiej wobec Żydów i Polaków w Kraju Warty;
- charakteryzuje warunki życia i pracy Żydów w obozach pracy przymusowej;
- poprawnie posługuje się terminologią historyczną: Holokaust, obóz pracy, obóz zagłady, ziemie wcielone, getto;
- umie wskazać i scharakteryzować kolejne etapy zagłady Żydów dokonanej przez nazistów w okresie II wojny światowej (izolacja, dyskryminacja, eksploatacja ekonomiczna, eksterminacja);
- omawia działania hitlerowców w Kraju Warty podjęte w celu wyniszczenia ludności żydowskiej.

Metody dydaktyczne

- pogadanka;
- praca w grupach;
- praca z tekstem źródłowym;
- dyskusja;
- praca indywidualna.

Środki dydaktyczne

- mapa ścienna: II wojna światowa w Europie/Polska podczas II wojny światowej [materiał pomocniczy nr 1];

teksty źródłowe

- Michael Alberti, „Nikczemna perfidia, niska, bezmierna chciwość oraz zimne, wyrachowane okrucieństwo” – ostateczne rozwiązanie kwestii żydowskiej w Kraju Warty (fragmenty) [tekst źródłowy nr 2];
- Fragment sprawozdania szefa Einsatzgruppe VI SS-Oberführera Ericha Neumanna, z 15 września 1939 r. [tekst źródłowy nr 3];
- Relacja nieznanego autora opisująca publiczne wymierzenie kary chłosty Żydom z Nieszawy (fragmenty) [tekst źródłowy nr 4];
- Relacja dotycząca podpalenia synagogi oraz pierwszych prześladowań Żydów w Gąbinie (fragmenty) [tekst źródłowy nr 5];
- Wspomnienie Mosze Szajewicza o prześladowaniu Żydów w Gostyninie (fragmenty) [tekst źródłowy nr 6];
- Zarządzenie komisarza miasta Włocławka Hansa Cramera (fragmenty) [tekst źródłowy nr 7];

- Fragmenty wspomnień Noacha Lasmana dotyczących przeżyć jego rodziny z pierwszych tygodni okupacji niemieckiej w Poznaniu w październiku 1939 r. [tekst źródłowy nr 10];
- Wspomnienia Żydów z Łodzi o wprowadzeniu nakazu oznakowania gwiazdą Dawida [tekst źródłowy nr 13];
- Okólnik nr B9 wydany przez Komisarza Rzeszy Krajowego Urzędu ds. Wyżywienia, dotyczący racji żywnościowych dla Żydów żyjących w Kraju Warty, z 9 lipca 1941 r. [tekst źródłowy nr 23];
- karki papieru A4 – dla każdej grupy jedna, mniejsze w innym kolorze (kilkanaście), pisaki.

Przebieg zajęć

I. Wprowadzenie

1. Nauczyciel pyta uczniów: Jak wygląda Wasz przeciętny dzień?
np. dwóch uczniów opowiada, co robi w czasie dnia, nauczyciel zwraca uwagę na poprawność wypowiedzi.
2. Nauczyciel zapisuje temat na tablicy i przedstawia cel lekcji, jakim jest przedstawienie przebiegu dnia mieszkańca pochodzenia żydowskiego w Kraju Warty.

II. Rozwinięcie

1. W trakcie pogadanki nauczyciel przypomina, że ograniczenia i pierwsze prześladowania rozpoczęły się wobec Żydów po dojściu Hitlera do władzy. Na okupowanych ziemiach obowiązywało nazistowskie prawo, pozwalające, czy wręcz narzucające represjonowanie ludności, w szczególności ludności pochodzenia żydowskiego (nie zapomina też wspomnieć, że represje obejmowały inne nacje, dzisiaj jednak skupiamy się na ludności żydowskiej). Niemcy traktowali tereny Kraju Warty jak odzyskane, należne im ziemie, które nie były w ich rękach tylko przez krótki czas. W kolejnych dniach okupacji Niemcy wydawali następne ograniczenia dotyczące Żydów. Dzisiaj na lekcji, za pomocą tekstów źródłowych, spróbujemy ustalić, czy mogli żyć, czuć się, planować swoją przyszłość tak jak my. Dowiemy się tego na podstawie fragmentów dokumentów, pamiętników czy notatek.
2. Nauczyciel rozdaje teksty źródłowe poszczególnym grupom/parom i prosi o przeczytanie tekstów źródłowych i udzielenie odpowiedzi na zawarte pod nimi pytania (jeden tekst na parę uczniów lub grupę, w zależności od liczebności klasy).
3. Uczniowie odpowiedzi zapisują na kartkach A4, do tego na małych kartkach dopisują sytuację ze swojego życia, np. czy ktoś odbiera im ich własność, każe nosić stygmatyzujące znaki na odzieży, poniża za wyznanie itd.
4. Czas na pracę w grupach. W tym czasie nauczyciel przygląda się pracy poszczególnych grup/par, w razie potrzeby odpowiada na pytania.

III. Podsumowanie

Nauczyciel prosi przedstawicieli grup o odczytanie odpowiedzi po pracy z tekstem źródłowym.

Po odczytaniu uczniowie przytwierdzają kartki do tablicy.

Nauczyciel rozpoczyna dyskusję, czy dzisiaj nasz dzień wygląda podobnie – wracamy do opowiadań uczniów z początku lekcji. Odpowiedzi uczniów zapisane na mniejszych kartkach innego koloru (by uwidocznic różnice) przyczepiamy do już wiszących.

W podsumowaniu nauczyciel zaznacza, że najczęściej książki, filmy opowiadają o zrywach, walce, powstaniu czy życiu w obozach. Tylko że zanim ludzie do nich trafiali, przeżywali codzienny strach, tracili nadzieję, „uciekali w swą wiarę”. Żyli w ciągłym strachu, nie znając, co przyniesie im kolejny dzień, czy takowy będzie. Ten strach, potęgowany z dnia na dzień przez okupanta, miał służyć nie tylko poniżeniu, ale też paraliżować przed jakąkolwiek formą walki z narzuconym reżimem.

W podsumowaniu nauczyciel zaznacza, że omawiamy te wydarzenia nie tylko po to, by poznać życie ludności żydowskiej na terenach Kraju Warty, ale również po to, by uświadomić sobie, jakie skutki miało ograniczanie i pozbawianie praw jednej grupy, jak głęboko przeżywa człowiek stygmatyzację.

Nauczyciel ocenia plusami aktywność uczniów na lekcji.

Zadanie domowe

- dla chętnych: wykonanie strony w formie komiksu zatytułowanego np. NIE PRZEŚLADUJ MNIE/GDY MNIE PRZEŚLADUJESZ, TO CZUJĘ...

Uwagi do realizacji

- Przy mniej licznej klasie praca może odbywać się nie w grupach, a w parach.
- Teksty źródłowe mogą być dowolnie wybrane przez prowadzącego; w celu ułatwienia wyboru, różnorodności odpowiedzi zmierzających do realizacji celów, podane są przewidywane odpowiedzi dla nauczyciela (w nawiasach pod pytaniami do tekstów źródłowych).
- Temat może być realizowany w klasach, które realizują autorskie programy z historii regionu.
- Temat może być przeprowadzony w kwietniu, na godzinie wychowawczej, w ramach Miesiąca Pamięci Narodowej – w kwietniu, z okazji rocznicy powstania w getcie warszawskim.
- Lekcja ta może też być początkiem cyklu lekcji wychowawczych, pt. „Stygmatyzacja i jej skutki”.

Pytania do tekstów źródłowych

Pytania można dodać do tekstów źródłowych, w nawiasach są przewidywane odpowiedzi uczniów (jako informacja dla nauczyciela).

Tekst źródłowy nr 2

- Czego ludność żydowska mogła spodziewać się każdego dnia ze strony okupanta?
- Jakie metody stosowali hitlerowcy wobec Żydów, w jakim celu?
(Informacja dla nauczyciela: dobrze, jeśli w odpowiedziach znajdują się sformułowania: grabież, pozbawianie praw, izolacja, praca przymusowa w gettach i obozach pracy, zabór mienia).

Tekst źródłowy nr 4

- Jak zachowywali się Niemcy w Nieszawie wobec ludności żydowskiej?
- Jakie stosowali metody zastraszania?
(Informacja dla nauczyciela: dobrze, jeśli w odpowiedziach znajdują się sformułowania: przymus pracy, aresztowania, głodzenie, bicie).

Tekst źródłowy nr 5

- Jak Niemcy traktowali ludność żydowską w Gąbinie?
- W jakim celu Żydzi utworzyli własną Radę?
(Informacja dla nauczyciela: dobrze, jeśli w odpowiedziach znajdują się sformułowania: spalenie synagogi, przypalanie bród i pejsów starcom, zmuszanie do tańczenia i śpiewania, szkalowanie, maltretowanie, wywóz na roboty przymusowe, zakaz handlu, zarekwirowanie manufaktury itp. w celu „znormalizowania” życia ludności żydowskiej).

Tekst źródłowy nr 6

- W jaki sposób Niemcy traktowali żydowskich mieszkańców Gostynina?
- W jaki sposób Żydzi mogli się poruszać po ulicach?
(Informacja dla nauczyciela dobrze, jeśli w odpowiedziach znajdują się sformułowania: poniżano, smagano batami, katowano, zmuszano do zbeszczeszczania świątyni, plucia na siebie itd., zmuszano do oddawania posiadanych przy sobie rzeczy, palono ich święte księgi, głodzono, stygmatyzowano żółtymi łatami, zakazano chodzić po chodniku, przesiedlano do getta)

Tekst źródłowy nr 7

- Jakie zarządzenia wydał Hans Cramer dla żydowskich mieszkańców Włocławka?
(Informacja dla nauczyciela: dobrze, jeśli w odpowiedziach znajdują się sformułowania: aresztowania, zakaz chodzenia po chodnikach, płacenie daniny lub rozstrzelanie).

Tekst źródłowy nr 10

- Jakie nakazy nałożono na żydowską ludność Poznania?
- Co działo się z majątkiem rodzin żydowskich?
(Informacja dla nauczyciela: dobrze, jeśli w odpowiedziach znajdują się sformułowania: nakaz oddawania broni, zakaz gromadzenia się, zamknięcie szkół, zabranie ksiązek z biblioteki, zakaz działalności partyjnej, konfiskata sklepów, aresztowania, egzekucje, przejmowanie domów wraz z całym majątkiem/wyposażeniem (przejmowali go Niemcy).

Tekst źródłowy nr 13

- W jaki sposób Niemcy oznaczyli ludność żydowską?
- Jak na to zareagowali żydowscy mieszkańcy Łodzi, dlaczego czuli się jak pariasi?
(Informacja dla nauczyciela: dobrze, jeśli w odpowiedziach znajdują się sformułowania: zdziwienie, wstyd, akceptacja, napiętnowanie, przygnębienie, strach, odczuwali to „naznaczenie” jako formę wykluczenia).

Tekst źródłowy nr 23

- Jak wyglądały racje żywnościowe dla ludności żydowskiej, komu przysługiwały?
(Informacja dla nauczyciela: dobrze, jeśli w odpowiedziach znajdą się sformułowania: przysługiwały pracującym na rzecz Trzeciej Rzeszy, za pracę w getcie nie przysługiwały, ci którzy nie pracowali, mieli otrzymywać racje takie, jak Polacy w więzieniach lub obozach).

Racje żywnościowe obowiązujące od 30 czerwca 1941 r.

Mięso – 250 g na osobę pracującą, 100 g na dziecko, dla niepracujących 160 g (tygodniowo);

Tłuszcz – 100 g na osobę pracującą, 75 g na dziecko, 160 g dla niepracujących (tygodniowo);

Chleb – 2250 g na osobę pracującą, na dziecko 1100 g, 160 g dla niepracujących (tygodniowo).

